

Η «ΚΑΤΑ ΛΕΞΗ» ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Της Karen Armstrong - *The Guardian*

Άνθρωποι σε διαφορετικά μήκη και πλάτη της γης επιδίδονται τελευταία σε μια μάλλον παράξενη δραστηριότητα. Παίρνουν ένα κείμενο, του αποδίδουν υψηλό κύρος και επιχειρούν να διάγουν τον βίο τους σύμφωνα με τις συμβουλές του. Τα κείμενα αυτά είναι συνήθως πολύ παλαιά, ωστόσο αναμένεται από αυτά να ρίξουν φως σε καταστάσεις που οι συγγραφείς τους θα ήταν αδύνατο να φανταστούν. Σε καιρούς κρίσης οι άνθρωποι στρέφονται στις ιερές γραφές τους με ανανεωμένο ζήλο και απαιτούν από αυτές να τους μιλήσουν για τα τωρινά τους βάσανα. Τώρα τελευταία το φαινόμενο γνωρίζει νέα ακμή.

Η ειρωνεία είναι ότι ο τρόπος αντιμετώπισης των ιερών κειμένων άρχισε να γίνεται προβληματικός κατά τη νεωτερική εποχή. Η Δίκη των Πιθήκων, το 1925, όταν Χριστιανοί φονταμενταλιστές απαίτησαν να μη διδάσκεται η θεωρία της εξέλιξης των ειδών στα σχολεία, και η πιο πρόσφατη υπόθεση των *Σατανικών Στίχων*, αποκαλύπτουν και τα δύο ένα βαθιά ριζωμένο άγχος για τον χαρακτήρα των ιερών κειμένων και μια άγνοια της πραγματικής σημασίας τους.

Προτεστάντες φονταμενταλιστές, για παράδειγμα, ισχυρίζονται ότι διαβάζουν τη Βίβλο με τον ίδιο τρόπο που έκαναν οι πρώτοι χριστιανοί, αλλά η πεποίθησή τους ότι περιέχει κυριολεκτικές αλήθειες είναι μια πρόσφατη αντίληψη που πρωτοδιατυπώθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα. Πριν από τη νεωτερική εποχή, εβραίοι, χριστιανοί και μουσουλμάνοι εκτιμούσαν όλοι την αλληγορική ερμηνεία των ιερών κειμένων. Ο λόγος του Θεού ήταν απροσμέτρητος και δεν μπορούσε να προσδεθεί σε μια και μοναδική ερμηνεία. Η ενασχόληση με την κυριολεκτική αλήθεια ήταν προϊόν της επιστημονικής επανάστασης, όταν η λογική σκέψη είχε τόσο θεαματικά αποτελέσματα, που η μυθολογία έπαψε να θεωρείται καλό μονοπάτι

για να φτάσει κανείς στη γνώση.

Πολλοί σήμερα υποστηρίζουν ότι, αν όσα περιέχουν οι γραφές δεν είναι ιστορικά και επιστημονικά ορθά, τότε δεν έχουν καμιά σχέση με την αλήθεια. Δεν είναι αυτός όμως ο τρόπος που αντιλαμβάνονταν αρχικά οι άνθρωποι τα ιερά κείμενα. Όλοι οι στίχοι του Κορανίου, π.χ., αποκαλούνται «παραβολές» (αγιάτ). Οι εικόνες του παραδείσου, της κόλασης και της τελικής κρίσης είναι επίσης «αγιάτ», υποδείξεις για μια υπερβατική πραγματικότητα, που μόνο συμβολικά μπορούμε να κατανοήσουμε. Διαστρεβλώνουμε τις γραφές μας, αν τις διαβάζουμε με απαιτήσεις κυριολεκτικής αλήθειας. Έχει γίνει πολλή συζήτηση τελευταία για τον τρόπο που οι μουσουλμάνοι τρομοκράτες ερμηνεύουν το Κοράνι. Διδάσκει το Κοράνι τους μουσουλμάνους να σφάζουν τους άπιστους όπου τους βρίσκουν; Υπόσχεται στους βομβιστές αυτοκτονίας θέση στον παράδεισο και 70 παρθένες; Αν ναι, τότε πράγματι ευνοεί την τρομοκρατία. Αυτές οι συζητήσεις συχνά υπονομεύονται από μια άγνοια του τρόπου που λειτουργούν τα ιερά κείμενα.

Οι άνθρωποι δεν υπακούουν σαν ρομπότ σε κάθε φράση των ιερών τους κειμένων... Υπάρχουν πολιτικοί λόγοι που ένας μικρός αριθμός μουσουλμάνων στρέφονται στην τρομοκρατία, λόγοι άσχετοι με το Ισλάμ. Επειδή όμως υπάρχει η τάση να ερμηνεύουμε μ' έναν τρόπο τα ιερά κείμενα σήμερα, από τη στιγμή που ένας τρομοκράτης αποφασίζει να ανατινάξει ένα λεωφορείο, θα καταφέρει να βρει φράσεις σε ιερά κείμενα που θα ευνοούν την πράξη του.

Μέρος του προβλήματος είναι ότι διαβάζουμε τα ιερά μας κείμενα αντί να τα ακούμε. Όταν π.χ. χριστιανοί φονταμενταλιστές συζητούν για τη Βίβλο, εκσφενδονίζουν

φράσεις και στίχους σαν να χτυπούν με ρακέτα μπαλάκια του τένις. Ωστόσο, αυτή η λεπτομερής εξοικείωση με την Αγία Γραφή ήταν αδύνατη προτού η εφεύρεση της τυπογραφίας καταστήσει εφικτό να έχει ο καθένας ένα αντίγραφο και προτού η εξάπλωση του αλφαριθμητισμού –ένα σχετικά σύγχρονο φαινόμενο– δώσει τη δυνατότητα στον καθένα να διαβάσει.

Άλλοτε τα ιερά κείμενα μεταδίδονταν πάντα προφορικά, σε τελετουργικό πλαίσιο που, σαν μια μεγάλη θεατρική παραγωγή, δημιουργούσε την κατάλληλη πνευματική ατμόσφαιρα. Οι χριστιανοί άκουγαν αποσπάσματα της Αγίας Γραφής να ψάλλονται στη διάρκεια της λειτουργίας. Μπορούσαν να διαλέγουν τα δικά τους αγαπημένα κομμάτια. Στην Ινδία, νεαροί ινδουιστές μελετούσαν τις Βέδες για χρόνια με τον γκουρού τους υιοθετώντας ένα αντιεγωκεντρικό και ειρηνικό στυλ ζωής, που τους βοηθούσε στην κατανόηση του κειμένου. Στον ιουδαϊσμό, η μελέτη της Τορά και του Ταλμουδ μαζί με τον ραββίνο ήταν μια διαδικασία μεταμόρφωσης εξίσου σημαντική με το περιεχόμενο.

Το τελευταίο πράγμα που θα επιχειρούσε κάποιος θα ήταν να καθήσει να διαβάσει το Κοράνι από την αρχή μέχρι το τέλος, αφού ήταν σχεδιασμένο για να απαγγέλλεται με δυνατή φωνή. Η λέξη «κουρ' άν» στην πραγματικότητα σημαίνει «αφήγηση». Μεγάλο μέρος του νοήματος προκύπτει από ηχητικά μοτίβα που συνδέουν το ένα χωρίο με το άλλο, έτσι ώστε οι μουσουλμάνοι που ακούν αποσπάσματα να ψάλλονται δυνατά εκατοντάδες φορές στη διάρκεια της ζωής τους, να αποκτούν μια στέρεη αντίληψη ότι το ένα κείμενο χρωματίζεται και συμπληρώνεται πάντα από ένα άλλο και δεν μπορεί να ιδωθεί απομονωμένο. Τα λόγια που ακούν ξανά και ξανά δεν είναι «ιερός πόλεμος», αλλά «καλοσύνη», «ευγένεια», «ειρήνη», «δικαιοσύνη», «συμπόνια».

Οι ιστορικοί έχουν επισημάνει ότι η μετάβαση από το προφορικό στο γραπτό κείμενο συχνά οδηγεί σε στενόμυαλες, λανθασμένες βεβαιότητες. Το διάβασμα δίνει στους ανθρώπους την εντύπωση ότι μπορούν μόνοι τους να συλλάβουν το νόημα των ιερών κειμένων. Δίχως την αισθητική και ηθική πειθαρχία της

τελετουργίας, μπορεί να πλησιάσουν το κείμενο με εντελώς εγκεφαλικό τρόπο χάνοντας τις συγκινησιακές και θεραπευτικές πλευρές των αφηγήσεων και των οδηγιών.

Η μοναχική ανάγνωση δίνει επίσης τη δυνατότητα στον πιστό να διαβάσει επιλεκτικά, εστιάζοντας σε κείμενα που τα διαβάσει έξω από το πλαίσιο τους και αγνοώντας άλλα, που δεν ταιριάζουν με τις προκαταλήψεις του. Οι μαχητικοί θρησκευόμενοι που διαβάζουν μ' αυτόν τον τρόπο τα ιερά τους κείμενα συχνά διαστρεβλώνουν την παράδοση που προσπαθούν να υπερασπιστούν. Μερικοί φονταμενταλιστές επικεντρώνονται στο βιβλίο της Αποκαλύψεως και δεν προσέχουν την επί του Όρους Ομιλία, ενώ οι μουσουλμάνοι εξτρεμιστές στηρίζονται στα πιο πολεμοχαρή εδάφια του Κορανίου και αγνοούν τις συχνές προτροπές να αφήσουν την εκδίκηση στα χέρια του Θεού και να κάνουν ειρήνη με τους εχθρούς τους.

Δεν μπορούμε να γυρίσουμε πίσω τα ρολόγια. Είμαστε συνηθισμένοι πλέον να παίρνουμε στη στιγμή πληροφορίες με το κλικ ενός «ποντικιού» και δεν έχουμε την υπομονή ή την πειθαρχία που χαρακτήριζε τις προνεωτερικές ερμηνείες. Μπορούμε όμως να επισημάνουμε την επικίνδυνη τάση επιλεκτικής ανάγνωσης των ιερών κειμένων. Το Κοράνι επιμένει ότι πρέπει να κατανοείται από τους πιστούς ως σύνολο, σημαντική αρχή που οι θρησκευτικοί δάσκαλοι πρέπει να διδάσκουν πάντα στους νέους.

Οι μουσουλμάνοι εξτρεμιστές έχουν αποδώσει στον «τζιχάντ» (αγώνα, που ερμηνεύουν περιοριστικά ως «ιερό πόλεμο») μια κεντρική θέση που ποτέ πριν δεν είχε και έχουν έτσι επαναπροσδιορίσει τη σημασία του Ισλάμ για τους μη μουσουλμάνους. Σ' αυτό όμως βοηθούνται συχνά από τα ΜΜΕ, τα οποία επίσης επικεντρώνονται στους πιο επιθετικούς στίχους του Κορανίου χωρίς να λαμβάνουν υπόψη πώς χρωματίζονται αυτοί από το σύνολο του κειμένου. Πρέπει όλοι μας –θρησκευόμενοι και σκεπτικιστές– να καταλάβουμε ότι στις γραφές υπάρχει μεγαλύτερο βάθος από αυτό που αντιλαμβάνεται ένα βιαστικό μάτι.

Εφημ. *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*», 21-8 2005

Η Κάρεν Αρμστρογκ είναι η συγγραφέας του βιβλίου *A history of Jerusalem - One city three faiths*, εκδ. HarperCollins.

Από το βιβλίο «Τρεις αιώνες μια ζωή» της Φιλίως Χαϊδεμένου

...Το Ελληνικό κράτος παραχώρησε στους πρόσφυγες παράγκες, κάτι τετράγωνες κατασκευές με τόσα κενά ανάμεσα στις σανίδες τους, που χώραγε ολόκληρο το χέρι σου μέσα. Πήραμε χαρτί και κλείναμε τις χαραμάδες και αρχίσαμε τον πόλεμο με τους κοριούς. Κοπάδι οι κοριοί έπεφταν πεινασμένοι πάνω μας. Θυμάμαι το φαρμακείο του Βαγενά σε μια πάροδο της Αθηνάς, απ' όπου παίρναμε θειάφι και το καίγαμε για να διώξουμε τους κοριούς με τις αναθυμιάσεις.

Ένα βράδυ αγοράζω ένα πριόνι και το πάω στο σπίτι. «Τι το θες αυτό το πράγμα;» με ρωτάει η μητέρα μου.

«Θα δεις, μαμά».

Αρχίζω και πριονίζω το πάτωμα και κόβω ένα τετράγωνο κομμάτι. «Θα χτίσω την παράγκα», της λέω.
– Πώς θα τη χτίσεις, παιδάκι μου;

– Θα τη χτίσω.

Όλη τη μέρα δούλευα στο καπελλάδικο και το βράδυ έχτιζα το σπίτι μας. Η περιοχή που μέναμε ήταν ο σημερινός Ταύρος. Εκεί υπήρχαν περιβόλια και το χώμα ήταν πολύ μαλακό. Έβγαζα λοιπόν χώμα από την τρύπα που είχα ανοίξει στο πάτωμα, έκανα κι ένα καλούπι με σανίδι κι έφτιαχνα πλίθρες. Κάθε βράδυ έφερνα νερό απ' τα περιβόλια σε δυο ντενεκέδες, που τους κουβαλούσα στους ώμους μου, έβγαζα χώμα κι έφτιαχνα πλίθρες. Τοποθετούσα τις πλίθρες τη μία δίπλα στην άλλη, ακουμπιστά στις σανίδες της παράγκας, και γέμιζα τα κενά με λάσπη που έφτιαχνα. Έτσι σιγά σιγά φτιαχνόταν ένα τοιχαλάκι. Είδαν το τοιχαλάκι μας οι άντρες στο συνοικισμό, κι άρχισαν κι αυτοί να χτίζουν τα δικά τους σπίτια. Όταν τέλειωσα το χτίσιμο, ασπρίσαμε το δωμάτιο κι έγινε λίγο ανθρώπινο.

Οι συνθήκες υγιεινής στον καταυλισμό, όπως καταλαβαίνετε, ήταν εντελώς πρωτόγονες. Κάθε βράδυ οι γυναίκες έστηναν στους δρόμους παραπετάσματα με τσουβάλια, που τα κρατούσαν εναλλάξ, έφερναν νερό σε ντενεκέδες και πλενόμαστε όσο μπορούσαμε. Επειδή όμως συγκεντρώνονταν και βλάχοι, για να μας δούν να κάνουμε το μπάνιο μας, μαζεύαμε πέτρες και τους πετούσαμε για να τους διώξουμε.

«Πρέπει να πάρουμε μια σκάφη, μαμά», λέω μια μέρα στη μητέρα μου.

«Με τι λεφτά παιδί μου;» συννέφιασε εκείνη.

Κάθε Σάββατο μετράγαμε τα λεφτά, που είχαμε μαζέψει από τα μεροκάματα όλης της εβδομάδας και κάθε Σάββατο δεν περίσσευε τόποτα για τη σκάφη.

Ένα Σάββατο έκλαιγα στη δουλειά, γιατί σκεφτόμουν ότι ούτε αυτή την εβδομάδα θα καταφέραμε να κάνουμε την πολυπόθητη αγορά, κι έρχεται ο προϊστάμενός μου, ο κυρ Στέφανος και με ρωτάει:

«Γιατί κλαίς, Φιλιά;»

«Πώς να μην κλαίω, κυρ Στέφανε; Τόσο καιρό τώρα προσπαθώ να μαζέψω λεφτά να πάρω μια σκάφη και δεν μου περισεύουν ποτέ. Έχω να πάρω είκοσι δραχμές» – έπαιρνα είκοσι δραχμές μεροκάματο. «Τι να πρωτοκάνω μ' αυτά τα λεφτά; Να φάμε ή να πάρουμε σκάφη;»

«Μην στενοχωριέσαι, Φιλιά μου. Θα σε βοηθήσω εγώ. Πόσο κάνει η σκάφη που θέλεις να πάρεις;»

«Εικοσιπέντε δραχμές», του λέω.

«Λοιπόν άκου να δεις τι θα κάνουμε. Θα σου δώσω εγώ αυτά τα λεφτά και θα σου κρατάω δύο δραχμές την εβδομάδα από τα μεροκάματά σου. Είσαι ευχαριστημένη;»

Πήρα τα χρήματα και έφυγα τρέχοντας για τον Πειραιά. Από την Καστέλλα, όπου δούλευα πήγαινα με τα πόδια παντού, γιατί δεν περίσσευαν χρήματα για συγκοινωνίες και πολυτέλειες. Αγοράζω τη σκάφη και γυρνάω στο Μοσχάτο με τα πόδια και τη σκάφη στο κεφάλι, γιατί δε με άφησαν να τη βάλω μέσα στο τραίνο. Ήμουν τόσο χαρούμενη, που νόμιζα πως κουβάλαγα χρυσάφι στο κεφάλι μου. Πόσο λίγα και μικρά πράγματα μπορούν να κάνουν έναν άνθρωπο ευτυχισμένο...

* * *

«Έλα όσο πιο γρήγορα μπορείς. Το παιδί μας πεθαίνει!»

Τρελαίνομαι. Παίρνω το τηλεγράφημα και τρέχω στο γερμανικό φρουραρχείο της Βέροιας. Γονατίζω μπροστά στο φρούραρχο κι αρχίζω να τον εκλιπαρώ να μ' αφήσει να πάω στο παιδί μου. Ο Γερμανός όμως δεν καταλάβαινε ελληνικά κι έστειλε να φωνάξουν ένα διερμηνέα.

Του δείχνω το τηλεγράφημα και του εξηγώ γιατί πρέπει να φύγω όσο πιο γρήγορα γίνεται.

«Πώς βρέθηκες εσύ εδώ;» με ρωτάει ο φρούραρχος μέσω του διερμηνέα.

«Ήρθα να δουλέψω για να πάρω ψωμί για το παιδί μου, αλλά έμεινα εδώ, γιατί εν τω μεταξύ βγήκε η απαγόρευση και δεν μπορούσα να γυρίσω πίσω, στο σπίτι μου. Σας παρακαλώ, αφήστε με να φύγω και να πάρω μαζί μου και το καλαμπόκι που κέρδισα δουλεύοντας!»

Τελικά κατάφερα να συγκινήσω το Γερμανό και μου έδωσε άδεια να φύγω και το δικαίωμα να μεταφέρω μαζί μου πέντε οκάδες καλαμπόκι ή σιτάρι. Εγώ είχα όμως δεκατέσσερις οκάδες καλαμποκάλευρο και δε σκόπευα να το αφήσω πίσω μετά από όσα είχα περάσει τόσον καιρό.

Ανάμεσα στα πράγματα που είχα κουβαλήσει από την Αθήνα για να τα πουλήσω, υπήρχαν και μερικά μάλλινα σεντόνια. Στρώνω το καλαμποκάλευρο ανάμεσα σε δυο τέτοια μάλλινα σεντόνια, παίρνω κλωστή και βελόνα κι

αρχίζω να ράβω γύρω γύρω στα σεντόνια δαντέλλα, με εξαιρετικά λεπτές βελονιές, για να μη χυθεί το αλεύρι από μέσα και φτιάχνω ένα είδος παπλωμάτος με γέμιση αλευριού.

Μέσα σε πέντε μέρες, σύμφωνα με την άδεια του φρουραρχείου, έπρεπε να φύγω, γι' αυτό δούλευα νύχτα μέρα για να τελειώσω τη δουλειά μου. Αφού έραφα καλά καλά τα σεντόνια μεταξύ τους, τους έβαλα μανίκια και έφτιαξα κάτι σαν πανωφόρι. Το φόρεσα, το σταύρωσα πολύ στη μέση κι από πάνω φόρεσα το φουστάνι μου κι από πάνω το παλτό μου. Επειδή το βάρος αυτής της αμφίεσης ήταν μεγάλο και το πληγιασμένο απ' το κάψιμο χέρι μου με πονούσε πολύ, πήρα κι ένα μπαστούνι, φόρεσα ένα μαντήλι στο κεφάλι, γέμισα δυο καλάθια με ρόδια και κυδώνια κι ένα τσουβαλάκι με τις πέντε επιτρεπόμενες προς διακίνηση οκάδες καλαμποκάλευρου και μπήκα σ' ένα αυτοκίνητο που πήγαινε από τη Βέροια στο Πλατύ.

Όταν έφτασα εκεί, ένας χωροφύλακας μου λέει:

«Θα σου κάνουμε έρευνα. Δεν μπορείς να περάσεις τα πράγματα που κουβαλάς. Θα τα κρατήσουμε εδώ». Εγώ τρελάθηκα. Να μου πάρει το καλαμπόκι μου!

«Τι λες, καλέ;» του φωνάζω. Εδώ δεν μου πήραν το καλαμπόκι οι Γερμανοί, και μάλιστα μου έδωσαν και άδεια να το μεταφέρω, και θα μου το πάρετε εσείς; Ποιος είναι ο αξιωματικός εδώ; Θα σας καταγγείλω στους Γερμανούς! Βλέπετε τι γράφει η άδειά μου;»

Δεν μπορείς να κάνεις τίποτα», μου λέει ο χωροφύλακας. «Θα αφήσεις τα πράγματα εδώ;»

Βγάζω απ' την τσέπη μου ένα σουγιαδάκι, που κουβάλαγα πάντα μαζί μου.

«Άκουσε εδώ!» του λέω εκτός εαυτής απ' το δίκιο που μ' έπνιγε. «Στο σπίτι μου το παιδί μου πεθαίνει κι εσύ θα μου πάρεις τα τρόφιμα που με τόσο κόπο κέρδισα; Θα σου βγάλω τ' άντερα: Δε θα πεθάνει το παιδί μου από την πείνα, επειδή ένας Έλληνας θέλει να του στερήσει την τροφή που του εξασφάλισα με δουλειά δύο μηνών!»

Προς μεγάλη μου έκπληξη, το βλέμμα του χωροφύλακα άλλαξε και μου είπε:

«Άντε, φύγε... κι όταν ξανάρθεις να μου φέρεις ένα ζευγάρι γάντια!»

«Θα σου τα φέρω», του λέω, «κι αν δεν ξανάρθω, θα σου τα στείλω!» Πράγματι, τα γάντια του τα έστειλα κι αυτόν τον άνθρωπο τον είδα και πάλι όταν ξαναπήγα στην Κοζάνη.

Κάποια στιγμή το τραίνο που περίμενα έφτασε, αλλά ήταν τόσο ασφυκτικά γεμάτο με Γερμανούς στρατιώτες που δεν μας άφηναν ν' ανεβούμε.

«Θα πάρετε το επόμενο», μας λένε.

Δεν μπορώ να περιμένω το επόμενο. Κανείς δεν ξέρει πότε θα ξανάρθει κι οι μέρες περνούν... Η άδειά μου θα λήξει και δεν θα μπορέσω ποτέ να φτάσω στην Αθήνα.

Λύνω τους επιδέσμους από το καμένο χέρι μου, ξύνω την πληγή και την ματώνω. Τρέχω σ' ένα Γερμανό στρατιώτη και του δείχνω το ματωμένο χέρι μου.

«Α, α, για, για!» λέει ο Γερμανός και με σπρώχνει μέσα στο τραίνο. Την ώρα που με ανεβάζει στο τραίνο, είμαι βέβαιη πως θα υποψιαστεί για το βάρος και τον όγκο που έχουν τα ρούχα μου με το κρυμμένο αλεύρι, αλλά δόξα τω Θεώ, δε δείχνει να καταλαβαίνει τίποτα.

Επιτέλους το τραίνο ξεκινάει, μ' εμένα μέσα. Φτάνουμε στη γέφυρα της Παπαδιάς, όπου μας σταματάνε οι Ιταλοί, γιατί είχαν διαταγή από τους Γερμανούς να βγάλουν έξω όλους του πολίτες, για να μεταφερθούν όσο πιο πολλοί στρατιώτες.

Κρύο, χιόνι και τουλάχιστον πέντε χιλιάδες άνθρωποι γύρω από ένα υπαίθριο φυλάκιο. Υπήρχαν και κάτι άδεια βαγόνια, αλλά δεν μας άφηναν να μπούμε μέσα κάπως να ζεσταθούμε. Με την πλάτη ακουμπισμένη σ' ένα βαγόνι, προσπαθούσα να προστατέψω το πολύτιμο αλεύρι μου, για να μη βραχεί απ' το χιόνι και κατάστραφεί. Μέσα στο φυλάκιο υπήρχε μια σόμπα για να ζεσταίνεται ο φρουρός. Απ' τις πέντε οκάδες, που κουβάλαγα στο τσουβαλάκι μου, έβγαζα λίγο και το καβούρντιζα στη σόμπα του φρουρού κι αντί για νερό έπινα χιόνι. Όλοι μας έτσι κρατιόμασταν. Σε λίγο άρχισε να πονάει πολύ το στόμα μου. «Θα είναι από το κρύο», είπα μέσα μου και κάθε λίγο τίνιζα το χιόνι που με σκέπαζε. Κάποτε βρήκαμε ένα Ιταλό, που δέχτηκε να τον πληρώσουμε, για να μας βάλει σ' ένα τραίνο μέχρι την Γραβιά. Μαζέψαμε εκατόν είκοσι χιλιάδες δραχμές και του τις δώσαμε. Μετά από αιώνες, όπως μου φάνηκε μέσα στον πόνο μου, φτάσαμε στη Γραβιά. Από εκεί ξανά έρανος και ξανά κάποιος Ιταλός που πήρε τα λεφτά, για να μας αφήσει να μπούμε σ' άλλο τραίνο για την Αθήνα.

Όταν φτάνω σπίτι μου, καίγομαι απ' τον πυρετό και μου είναι σδύνατο να μιλήσω.

«Φιλιά! Μπαμπάκια έχεις στο στόμα σου;» με ρωτάει τρομοκρατημένος ο άντρας μου.

Τα ούλα μου έχουν σαπίσει κι όλο το στόμα μου είναι μια πληγή. Δεν μπορώ ν' αρθρώσω ούτε λέξη. Την επομένη πήγα στο γιατρό, στην Πολυκλινική. Έφεραν ένα λεκανάκι και καθάρισαν το πύον απ' τα ούλα μου, τα οποία κυριολεκτικά τους έμειναν στα χέρια και τα δόντια μου αιωρούνταν μέσα στο πονεμένο στόμα μου. Πολύ αργότερα, στην Κοζάνη, ένας Γερμανός γιατρός μου έκανε μια θεραπεία...

Φιλιά Χαϊδεμένου, «*Τρεις αιώνες μια ζωή*», Εκδ. Λιβάνη.

«Μου περισσεύουν άλλες τρεις χορδές»

Το Νοέμβριο του 1995 ο γνωστός βιολιστής Ίτζακ Πέρλμαν ανέβηκε στην σκηνή του Άιβερη Φίσερ Χώλ του Λίνκολν Σέντερ της Νέας Υόρκης, να δώσει κονσέρτο. Για τον Πέρλμαν το να ανεβεί στην σκηνή είναι –αυτό καθ' εαυτό– ένα πραγματικό κατόρθωμα. Γιατί όταν ήταν μικρός προσεβλήθη από πολιομυελίτιδα και σήμερα φοράει νάρθηκες και στα δύο πόδια και βαδίζει με δύο μπαστούνια.

Περπατάει με πόνο από την μία ακρη της σκηνής στην άλλη. Περπατάει με πόνο, αλλά και μεγαλοπρέπεια, ώσπου να φτάσει στην καρέκλα του. Κι αφού καθήσει, σιγά-σιγά τοποθετεί τα μπαστούνια του στο πάτωμα, ξεκουμπώνει τούς νάρθηκες από τὰ πόδια του, μαζεύοντας το ένα πόδι πρὸς τα πίσω και τεντώνοντας μπροστά το άλλο. Έπειτα, σκύβει και παίρνει το βιολί του, τό τοποθετεί κάτω από το σαγόνι του, κάνει νόημα στον διευθυντή της ορχήστρας και αρχίζει να παίζει.

Τό ακροατήριο γνωρίζει αυτή τη διαδικασία. Έτσι μένει σιωπηλό, ενώ αυτός προχωρεί στη σκηνή πρὸς τό κάθισμά του, μέχρις ότου να είναι έτοιμος να παίξει.

Αλλ' αυτή τη φορά κάτι δέν πήγε καλά. Ενώ δεν είχε προλάβει να τελειώσει τις πρώτες σειρές από το κομμάτι, μία από τις χορδές του βιολιού έσπασε.

Άκούστηκε σάν σφαίρα πού διέσχισε τήν αίθουσα. Δέν υπήρχε άμφιβολία. Όλοι σκέφτηκαν αμέσως, ότι έπρεπε πάλι να σηκωθεί, να ξαναφορέσει τούς νάρθηκες του και να πάει πάλι κουτσαίνοντας στό άλλο άκρο της σκηνής είτε γιά νά πάρει άλλο βιολί, είτε την χορδή που του έσπασε.

Αλλά ό Πέρλμαν δεν το έκανε αυτό. Αντί γι' αυτό, περίμενε λίγο, έκλεισε τὰ μάτια του και έπειτα έκανε νόημα στον διευθυντή της ορχήστρας να ξαναρχίσει. Η ορχήστρα άρχισε κι εκείνος συνέχισε από το σημείο που ειχε σταματήσει. Και έπαιξε με τέτοιο πάθος, δύναμη και καθαρότητα πού δέν είχε παίξει ποτέ. Όλοι ξέρουμε, ότι δέν γίνεται κανείς να παίξει συμφωνική μουσική μέ τρεις χορδές. Κι εσείς κι έγώ τό ξέρουμε. Αλλά εκείνη τήν νύχτα ό Ίτζακ Πέρλμαν αδιαφόρησε γιά τό αυτονόητο. Έκανε παραλλαγές, αλλαγές και αυτοσχεδιασμούς δικούς του. Σε ένα σημείο μάλιστα φάνηκε, ότι αποχόρδιζε τίς χορδές, γιά να πετύχει ήχους, πού δεν είχε πετύχει

τέτοιους ποτέ πρίν.

"Όταν τελείωσε, απλώθηκε στήν αίθουσα νεκρική σιγή. Κι έπειτα όλοι μαζί σηκώθηκαν και ζητωκραύγαζαν μέ ένθουσιασμό. Ήταν μιά πρωτοφανής έκρηξη χειροκροτημάτων από κάθε γωνιά της αίθουσας. Όλοι όρθιοι χειροκροτούσαν, πετούσαν αντικείμενα στον αέρα, για να δείξουν τον ένθουσιασμό και την απόλυτη παραδοχή τους.

Εκείνος χαμογέλασε, σκούπισε τόν ιδρώτα από τό πρόσωπό του και σήκωσε το δοξάρι του, για να ησυχάσει το πληθος. Κι όταν επικράτησε σιγή, είπε ανεπιτήδευτα και μέ τόνο σιγανό, σκεπτικό και που ενέπνεε σεβασμό: "Ξέρετε, μερικές φορές ένας καλλιτέχνης χρειάζεται νά αποδώσει, μέ ό,τι μέσα διαθέτει».

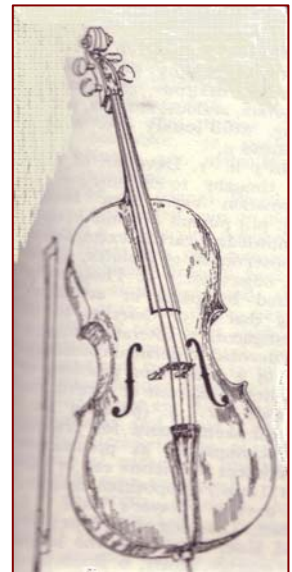
Το γεγονός αυτό μου έμεινε έντονα σφραγισμένο στό μυαλό μου. "Ένας ανθρωπος μέ τόσες σωματικές δυσκολίες, μαθαίνει νά παίξει βιολί και φτάνει στο σημείο να γίνεται δεκτός γιά κονσέρτο στό Λίνκολν Σέντερ της Νέας Υόρκης. Και απότομα, όταν ετοιμάζεται νά δώσει τό κονσέρτο αυτό, στην αρχή του κονσέρτου, χάνει την μία από τις τέσσερις χορδές. Και αποφασίζει νά παίξει μέ τρεις χορδές.

Και ή μουσική πού βγαίνει από τίς τρεις αυτές χορδές είναι, ό,τι πιά όμορφο, ιερό και αλησμόνητο γίνεται. Κάτι πού ίσως δέν θα μπορούσε νά παίξει ποτέ με τέσσερις χορδές!

Είναι κάτι πού και για μας έχει κάτι να πει. Τόσο όταν όλα πάνε καλά, όσο και όταν τα πάντα φαίνεται να βουλιάζουν.

ΑΡΕΤΗ ΛΕΩΝΙΔΗ

Περιοδ. «Ο Κόσμος της Ελληνίδος», τ. 521, 2005

Ιστορίες αγάπης και θάρρους

Το γλυκό

της Lori Ann Curley

Κάθε Ιανουάριο οι γονείς μου αναλαμβάνουν εθελοντικά μια γιορτή της εκκλησίας. Όχι το οργανωτικό μέρος, αλλά μαγειρεύουν για όλους, σερβίρουν και κατόπιν καθαρίζουν το χώρο. Η μητέρα μου δεν θέλει να αγοράζει έτοιμα φαγητά και γλυκά, αλλά παίρνει τα υλικά και τα φτιάχνει μόνη της, σουππα, κρέας ρολό, πατάτες φούρνου, κοτόπουλο και γλυκό. Τα γλυκά είναι πολλών ειδών: τούρτα σοκολάτα ή με κεράσια ή με βατόμουρα, μηλόπιττα ή γλυκό μαρέγκα με λεμόνι –που μ' αρέσει εμένα. Κι αυτά για 60-100 άτομα.

Επί δέκα χρόνια βοηθούσα τη μαμά και τον μπαμπά σ' αυτή τη μεγάλη γιορτή. Έκοβα σαλάτες, επιστράτευα εθελοντές, σέρβιρα στα τραπέζια –ό,τι χρειαζόταν.

Μια χρονιά η μαμά ανακάλυψε ότι ένα αγόρι από τους μετέχοντες είχε διαβήτη. Για τα πιο πολλά φαγητά δεν υπήρχε πρόβλημα, αφού οι διαβητικοί συνήθως ξέρουν πόσους υδατάνθρακες έχει μια φέτα ψωμί και ό,τι άλλο σερβίρεται. Είδα το αγόρι να αποφεύγει τους λουκουμάδες και να προτιμάει φρούτο.

Η γιορτή όμως είχε γίνει ονομαστή για τις τούρτες και τη μηλόπιττα και η μαμά δεν ήθελε αυτό το αγόρι να αισθανθεί ότι έμεινε απέξω. Όταν προς το τέλος της συνεστίασης τοποθετήθηκαν τα γλυκά στο μπουφέ, γύρισα στα τραπέζια και τους είπα τι γλυκά υπάρχουν για επιδόρπιο, για να διαλέξουν. Όταν έφτασα στο τραπέζι που καθόταν το διαβητικό αγόρι είδα ότι δεν είχε την έκφραση ενθουσιασμού στο πρόσωπο του, που είχαν οι άλλοι. Του είπα λοιπόν: «Για σένα έχει μια ολόκληρη τούρτα σοκολάτα».

– Τι; Μα εγώ... πρόλαβε να πεί μόνο, γιατί τον διέκοψα.

– Είναι φτιαγμένη με ζαχαρίνη. Σ' αρέσει η σοκολάτα;

Έγνεψε πως ναι και η έκφρασή του άλλαξε κι έγινε χαρούμενη. «Εντάξει», του είπα, «θα σου φέρω ένα κομμάτι, οι άλλοι πάνε στο μπουφέ και παίρνουν μόνοι τους».

Όταν πήγα στην κουζίνα είπα στη μαμά να κοιτάξει τον νέο. Φαινόταν να φέγγει καθώς μιλούσε με τους άλλους στο τραπέζι. Η μαμά είπε: «Μοιάζει σαν να ανήκει εδώ τελικά».

Το μάθημα, που με δίδαξε η μαμά για τη μαγειρική και ζαχαροπλαστική, δεν ήταν τεχνικής φύσεως. Αλλ' ότι όποιος μαγειρεύει πρέπει να ταιριάζει το γεύμα προς τους ανθρώπους που θα το φάνε. Το μάθημα επεκτείνεται και εκτός μαγειρικής, γιατί μέσω αυτής έμαθα ότι το να περιποιείσαι ανθρώπους θα πει να ανταποκρίνεσαι στις δικές τους ανάγκες, όχι στις δικές σου. Και αυτό το παράδειγμα μου έχει μείνει από τότε.

Το εικοστό τέταρτο σπίτι μας

της Tammy Lambdin

Το Μάρτιο του 1975 η μητέρα μου, η μικρή αδελφή μου και εγώ ξαναγυρίσαμε στην πατρίδα μας, σε μια μικρή πόλη του Τεννεσέ. Είχαμε φύγει από εκεί πριν από τρεις εβδομάδες για να πάμε κοντά σε μία θεία μου, που θα μας βοηθούσε. Για κάποιο λόγο όμως στην άκρη του ουράνιου τόξου δεν υπήρχε χρυσάφι και γυρίσαμε πίσω. Άλλωστε η Σίσου και εγώ είχαμε συνηθίσει τις μετακομίσεις – μετακομίσαμε συνολικά 23 φορές πριν εγώ γίνω 18 χρονών.

Τότε ήμαστε εγώ 13 και η αδελφή μου 11 χρονών και είχαμε βαρεθεί να είμαστε τα καινούργια παιδιά στο σχολείο (έχω φοιτήσει σε 19 σχολεία).

Ωστόσο βρούμε σπίτι μείναμε σ' ένα μοτέλ ξεδου-οντας τις ισχνές οικονομίες μας. Η μαμά τελικά βρήκε ένα σπίτι να νοικιάσουμε. Είχε δύο δωμάτια χτισμένα μετσιμεντόλιθους και ήταν πίσω από το σπίτι του ιδιοκτήτη. Ήταν μικρό, αλλά η Σίσου κι εγώ το είδαμε σαν παλάτι. Είχε πολύ μεγάλο κήπο με μηλιές. Τα πεσμένα μήλα μάζευαν τους λαγούς το χάραμα. Γίναμε φίλοι με τα γειτονόπουλα και παίζαμε στο φως της κολόνας του δρόμου μέχρι αργά, όλο το καλοκαίρι.

Περάσαμε καλά τον πρώτο καιρό κι ο κ. Χέντριξ, ο ιδιοκτήτης, συντηρούσε τον κήπο και το σπίτι.

Τον Οκτώβριο η μητέρα μου έχασε τη δουλειά της. Το Νοέμβριο δεν πληρώσαμε το νοίκι, ούτε το Δεκέμβριο. Η Σίσου και εγώ ετοιμαζόμαστε για νέα μετακόμιση. Κρίμα, τώρα που είμαστε τόσο καλά!

Την πρώτη μέρα των διακοπών των Χριστουγέννων ο κ. Χέντριξ χτύπησε την πόρτα μας. Η μαμά έλειπε και του άνοιξα εγώ. Είχαμε πάρει προειδοποιήσεις για έξωση και δεν περίμενα κάτι καλό. Ο κ. Χέντριξ μου έδωσε ένα κουτί και μου είπε με χαμόγελο, «Ελπίζω κορίτσια να θέλετε λίγο ψωμί, που ψήνω μόνος μου τα Χριστούγεννα για τους φίλους». Απροετοίμαστη για κάτι τέτοιο, μουρμούρισα ταραγμένη ένα ευχαριστώ.

Έκλεισα την πόρτα και ανοίξαμε με τη Σίσου το κουτί με τα δώρα. Είχε φραντζόλες ζυμωτό ψωμί, μαρμελάδα, καραμέλες και καινούργιες κάλτσες και γάντια για τις τρεις μας. Δεν είχε χαρτιά για έξωση!

Αυτή ήταν η πρώτη από τις καλοσύνες του κ. Χέντριξ. Δεν έπιασε τη μαμά ξανά να της πει για το νοίκι. Όταν φύγαμε μετά από πέντε χρόνια θα πρέπει να του χρωστούσαμε ενοίκια κάποιων ετών. Θα έπρεπε να μας είχε κάνει έξωση από καιρό. Όμως μείναμε στο εικοστό τέταρτο σπίτι μας πιο πολύ από πέντε χρόνια. Το ζυμωτό ψωμί ήταν νόστιμο, αλλά η οικογένεια Χέντριξ έδωσαν στη Σίσου και σε μένα κάτι που δεν είχαμε ζήσει ποτέ στη σύντομη ζωή μας: σταθερότητα, ρίζες και την άνεση ότι ανήκουμε σε μια γειτονιά.

Από τα «Σκόρπια Πουλιά» του Ραμπιτρανάθ Ταγκόρ

Μη βάζεις την αγάπη σου επάνω στο γκρεμό,
γιατί είναι ψηλός.

Η ξεκούραση πάει μαζί με τη δουλειά, όπως τα
ματόφυλλα με τα μάτια.

Τα ψάρια μέσα στο νερό σωπαίνουν, τα ζώα
απάνω στη γη κάνουν θόρυβο, τα πουλιά στον
αέρα τραγουδούν.

Αλλά ο άνθρωπος έχει μέσα του τη σιωπή της
θάλασσας, το θόρυβο της γης και τη μουσική του
αέρα.

Έκανε τα όπλα του θεούς.

Όταν τα όπλα του νικήσουν, θα βρεθεί κι αυτός ο
ίδιος νικημένος.

Το πνεύμα που είναι έξυπνο μα δεν είναι πλατύ,
πετυχαίνει με ακρίβεια όλα τα σημεία, αλλά δεν
έχει την ικανότητα να κινηθεί.

Το σπουργίτι νοιώθει λύπη για το παγόνι που
έχει τόσο βάρος στην ουρά του.

Το κρασί μου το βάζω στο δικό μου το ποτήρι,
φίλε. Χάνει το αφροστέφανό του όταν το βάζεις
μέσα στο ποτήρι του αλλουνού.

Να ευγνωμονείς τη φλόγα για το φως της, μα να
μην ξεχνάς και το φανοστάτη που στέκεται στη
σκιά με σταθερή υπομονή.

Ο Θεός με τον καιρό βαριέται τα μεγάλα τα
βασίλεια, όμως ποτέ τα μικρά λουλούδια.

Το άδικο δεν δέχεται ποτέ να νικηθεί, το δίκιο το
δέχεται.

Κάθε παιδί μας φέρνει το μήνυμα πως ο Θεός δεν
έχει ακόμα απογοητευτεί από τον άνθρωπο.

Αυτός που θέλει να κάνει το καλό, χτυπά την
εξώθυρα. Όποιος αγαπάει, βρίσκει την εξώθυρα
ανοιχτή.

Στο θάνατο οι πολλοί γίνονται ένας· στη ζωή ο
ένας γίνονται πολλοί.

Η θρησκεία θα γίνει μία όταν θα έχει πεθάνει ο
Θεός.

Ο καλλιτέχνης είναι ο εραστής της ζωής, γι αυτό
είναι ο σκλάβος της μαζί κι ο αφέντης της.

«Πόσο μακριά βρίσκεσαι από μένα, ω καρπέ;»

«Είμαι κρυμμένος μέσα στην καρδιά σου, ω ανθέ».

Το θηκάρι είναι ευχαριστημένο που δεν είναι
κοφτερό, όταν ξέρει πως προστατεύει την κόψη
του σπαθιού.

Η δύναμη είπε στον κόσμο: «Είσαι δικός μου»

Ο κόσμος την κράτησε σκλάβα απάνω στο θρόνο
της.

Η αγάπη είπε στον κόσμο: «Είμαι δικιά σου».

Ο κόσμος της έδωσε την ελευθερία μέσα στο σπίτι
της.

Μην αργοπορείς μαζεύοντας λουλούδια για να τα
φυλάξεις· γιατί τα λουλούδια θα ανθίζουν πάντα σ'
όλο σου το δρόμο.

Οι ρίζες είναι κλαδιά κάτω στη γη.

Τα κλαδιά είναι ρίζες μέσ' στον αέρα.

Ο ήλιος είναι ντυμένος με το απλό φόρεμα του
φωτός του. Τα σύννεφα ντύνονται με επιδειχτική
πολυτέλεια.

Όχι σφυροκοπήματα, παρά ο χορός των νερών
δίνει με το τραγούδι του την τελειότητα στα
βότσαλα του γιαλιού.

Αν κλείσεις την πόρτα σου στην κάθε πλάνη, θα
αφήσεις έξω και την αλήθεια.

«Ντρέπομαι που είμαι έτσι αδειανός», είπε ο
Λόγος στην Πράξη.

«Καταλαβαίνω πόσο είμαι φτωχή, όταν σε βλέπω
εσένα», είπε η Πράξη στο Λόγο.

Η αλήθεια βρίσκει το φόρεμα του πραγματικού
πολύ στενόχωρο.

Μέσα στα πλάσματα της φαντασίας κινείται
ελεύθερα.

Έχω τά αστέρια μου στον ουρανό.

Μα αλοιμόνο, τα μικρό μου λυχνάρι είναι σβηστό
μέσα στο σπίτι μου.

«Ποιός θ' αναλάβει το έργο μου;» ρώτησε βασι-
λεύοντας ο ήλιος.

«Θα κάνω εγώ ό,τι μπορέσω, μεγάλε μου
δάσκαλε», είπε το χωματένιο λυχνάρι.

Αυτό που με τυραννάει τόσο, είναι τάχα η ψυχή
μου, που προσπαθεί να βγει έξω στ' ανοιχτά, ή η
ψυχή του κόσμου που κρούει στην καρδιά μου για
να μπει μέσα;

Αριστοφάνους «Βάτραχοι» από το Θέατρο «Περίακτοι»

Στο δροσερό Θέατρο Ρεματιάς Χαλανδρίου είδαμε μια πολύ μελετημένη και κεφάλτη παράσταση μιας κωμωδίας του Αριστοφάνη, που –λόγω του θέματός της και των έντονων ανησυχιών του Αριστοφάνη για το μέλλον της Αθήνας– δεν είναι μόνο κωμωδία. Με ενισχυμένο το μέρος της μουσικής και του χορού και με πολύ καλή σκηνοθεσία και ερμηνείες των ρόλων, οι ενθουσιώδεις δημιουργοί των «Περίακτων» έδωσαν μια βραδυά ευχάριστη στους πολυάριθμους θεατές και συγχρόνως τους έκαναν να σκεφτούν επάνω στην τραγωδία άλλοτε και τώρα· και επάνω στην επίδραση των ποιητών και των πολιτικών, στην Πόλη τότε, στο Κράτος σήμερα, και την προκοπή του. Σκηνοθέτης ο Σπύρος Κολιαβασίλης, ενδυμασίες Ράνιας Αντύπα, μουσική Σοφίας Κολόζου, χορογραφίες Σπ. Κολιαβασίλη, Αντρέα Τζινέρη, Μαρίας Μαμούρη. Έπαιξαν ο Σπύρος Κολιαβασίλης (Διόνυσος), ο Ανδρέας Τζινέρης (Ξανθίας), ο Βασίλης Τσούμας (Ηρακλής και Αισχύλος), ο Στάθης Αναστασίου (Ευριπίδης) και άλλοι ηθοποιοί της ομάδας, η οποία, ξεκινώντας από το Μαρκόπουλο, έχει δώσει από το 1989 πολλές παραστάσεις, όπου κυριαρχεί η επιμέλεια, η γνώση της θεατρικής πράξης και η διάθεση πειραματισμού για ανανέωση του θεάτρου.

Ο σκηνοθέτης δεν ξεχνάει ότι παίζει έργο του 405 π. Χ. και ότι η αντίδραση των θεατών τότε στις βωμολοχίες, στα υπονοούμενα και στα αισχρά καμώματα ήταν πολύ διαφορετική από σήμερα. Αλλ' επειδή ακριβώς οι θεατές τώρα είναι οι του 2005 μ. Χ., στηρίζει την παράστασή του στα αληθινά και όχι στα φτηνά αστεία, στη μουσική και στα μηνύματα του έργου, που συμβαίνει να μην είναι καθόλου άσχετα με όσα απασχολούν τους σημερινούς Έλληνες. Έτσι αισθάνεται κανείς ότι δεν είναι σ' επιθέωση τύπου *Δελφινάριου* ούτε βλέπει εκτροπές ιδιωτικού τηλεοπτικού καναλιού, αλλά βρίσκεται σε θέατρο αξιώσεων.

Η υπόθεση του έργου έχει ως εξής: Ο Διόνυσος μεταμφιεσμένος σε Ηρακλή προσπαθεί να περάσει κάτω στον Άδη και να ζητήσει από τον Πλούτωνα να του επιτρέψει να φέρει πάλι στον επάνω κόσμο τον Ευριπίδη. Γιατί μετά τον θάνατο των τριών μεγάλων τραγικών ποιητών νομίζει ότι δεν έμεινε κανείς να φρονιματίζει τους Αθηναίους και να τους δείχνει το δρόμο για τη σωτηρία της πατρίδας· αυτά σε μια εποχή μεγάλης κρίσης πολεμικής, πολιτικής και ηθικής. Μετά από πολλά αστεία επεισόδια, συναντά τον

Πλούτωνα, ο οποίος του λέει ότι θα γίνει διαγωνισμός (ποιοτικός αγώνας) στον κάτω κόσμο, για να φανεί ποιος από τους δύο, ο Αισχύλος ή ο Ευριπίδης είναι ανώτερος (ο τρίτος, ο Σοφοκλής είναι σεμνός και αναγνωρίζει τον Αισχύλο). Τελικά ο Διόνυσος ως κριτής, υπακούοντας μάλλον στη συνειδησή του παρά στη βαθμολογία του αγώνα, κηρύσσει νικητή τον Αισχύλο και τον παίρνει μαζί του στον επάνω κόσμο.

Σαφώς ο Αριστοφάνης έχει περί πολλού το ρόλο του θεάτρου στην παιδεία των ενηλίκων θεατών. Λένε οι τραγικοί ποιητές της αρχαιότητας – και επιλέγει ο Αριστοφάνης στους «Βατράχους», για να τα προσέξουν οι Αθηναίοι, ότι:

*Ο συγγραφέας ο τίμιος τα κουκουλώνει τα αισχρά,
δεν είναι τσάτσα, δεν τα σεργιανάει στη ρούγα!
Τα παιδιά έχουν το δάσκαλο να τα καθοδηγεί.
Και οι ενήλικοι το συγγραφέα.
Μόνο τα χρηστά και ηθικά οφείλουμε να
δείχνουμε. (Αισχύλος).*

Για την ενημέρωση των αρχαίων θεατών και την ικανότητά τους να κρίνουν τα θεατρικά έργα των μεγάλων ποιητών:

«...Οι σημερινοί έχουν την αρματωσιά τους για τέτοια, και το έργο έχουν ξαναδεί, το έργο έχει εκδοθεί και είναι θεατρόφιλοι από κούνια κι έχουν έρθει διαβασμένοι. Αφοβα μιλάτε και με βάθος και με πάθος. Το κοινό δεν είν' τόσο κοινό. Είναι μορφωμένοι». (Χορός)

Όταν ζητείται από καθέναν από τους δύο διαγωνιζόμενους να δώσει με δυο λόγια συμβουλή στους Αθηναίους για τη σωτηρία τους («στο έθνος ήθος να διδάξει»), ο Ευριπίδης λέει:

«Καταδικάζω τον πολίτη που δισταχτικά υπηρετεί το έθνος κι αδίσταχτα θα το ζημιώσει. Άξιος για τα συμφέροντά του, ανάξιος για την κοινότητά του».

Και αργότερα:

«Αν πολίτες, τους οποίους ως τώρα εμπιστευόμαστε αρχίσουμε να υποψιαζόμαστε, κι αυτούς που κάναμε στην πάντα ξαναβάλουμε σε ενεργό υπηρεσία, ίσως να σωθούμε».

Από την άλλη ο Αισχύλος λέει:

«Λεοντιδέα να μην πάρεις, άνθρωπε, για κατοικίδιο. Πλην άπαξ και τον αναστήσεις, άνθρωπε, στο σπίτι σου, όπως θα σου βαράει να χορεύεις».

Και αργότερα συνοψίζει:

Ας έχουν του εχθρού τη χώρα για δική τους, και τη δική τους για εχθρική, και τα καράβια για δύναμη κι αδυναμία τη δύναμή τους.

(Τα τρία πρώτα αποσπάσματα είναι από τη μετάφραση του Π. Μάτεσι, ενώ το τελευταίο από του Α. Μελαχρινού).

Σχετικά γράφει στο «Κ» της «Καθημερινής της Κυριακής» ο Βασίλης Αγγελικόπουλος, (κρίνοντας το έργο «Αχαρνείς», όπως παίχτηκε από το Εθνικό Θέατρο με σκηνοθεσία Βαγγέλη Θεοδωρόπουλου και πρωταγωνιστή τον Λάκη Λαζόπουλο):

«Ρόλο φερετζέ για επιθεωρησιακές παραστάσεις έπαιξε συχνά τις τελευταίες δεκαετίες ο μέγας κωμικός ποιητής της αρχαιότητας, ο Αριστοφάνης. Εκεί όπου εμπνευσμένοι δάσκαλοι του θεάτρου μας αγωνίστηκαν και συχνά προπηλακίστηκαν άγρια, μεταπολεμικώς, για να ξαναστήσουν τον Αριστοφάνη ζωντανό, καυστικό στη σκηνή και στην εποχή μας... άρχισαν οι επιγονικές, λεγόμενες παραστάσεις. Κύριο χαρακτηριστικό των οποίων ήταν η αναμάσηση των πιο έυπεπτων στοιχείων των Κουνικών, ιδίως παραστάσεων, των «λαϊκών πανηγυριών», των ακατάσχετων βωμολογιών και των «επικαιρικών» αναφορών, σε σημείο πια που να είναι περισσότερο Επιθεώρηση και πολύ λιγότερο Αριστοφάνης αυτό που παρακολουθούσε ο σύγχρονος θεατής. Η κατάσταση αυτή προκάλεσε εν τέλει κορεσμό...»

~~~~~

«Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΑΣ» από το Θέατρο Τέχνης στο Αττικό Θέατρο του Δήμου Αθηναίων, 21-8-2005

Το τι θέατρο βλέπουν τα παιδιά, όπως και τι βιβλία διαβάζουν και τι παιχνίδια παίζουν, είναι πολύ σπουδαία υπόθεση. Ορθώς γράφηκε ότι, αν πάρουν σωστή αγωγή τα σημερινά παιδιά από το νηπιαγωγείο μέχρι το πανεπιστήμιο και όταν φτάσουν να γίνουν εκπαιδευτικοί, θα αρχίσει να φαίνεται κάποια ελπίδα για την εκπαίδευση και όχι αν αλλάξουν οι τρόποι εξετάσεων, τα μαθήματα που περιλαμβάνονται στις «πανελληνίες» εξετάσεις, η ονομασία των εξετάσεων κ.τ.τ. ούτε αν αγοραστούν τόσο υπολογιστές όσοι είναι και οι μαθητές...

Το Θέατρο Τέχνης πριν από 50 χρόνια είδε

να διακόπτεται μία παράστασή του στο «Ηρώδειο» με απόφαση του Υπουργού Προεδρίας, επειδή προσέβαλλε το δημόσιο αίσθημα. Τώρα όμως δείχνει μεγάλο αίσθημα ευθύνης σχετικά με το παιδικό θέαμα: διαλέγει ένα ωραίο παραμύθι από την Κω, γεμάτο θετικά κοινωνικά και πολιτικά νοήματα, το διανθίζει με τοπικά τραγούδια και το παρουσιάζει με χιούμορ στα παιδιά με τη συνεργασία του Δήμου Αθηναίων και άλλων Δήμων.

Ο μεγάλος ελληνιστής Κίμων Φράιαρ είχε γράψει («Wisdom and Wishes»):

«Οι Έλληνες φαίνεται ότι ποτέ δεν υπήρξαν πρωτόγονοι κι ακόμα και στους λαϊκούς τους μύθους φανερώνουν χαρίσματα μιας βαθύτερης καλλιέργειας, που και σήμερα ο έκπληκτος ταξιδιώτης τη βρίσκει στη μακρινή

Από την παράσταση στο «Αττικό Θέατρο»

καλύβα κάποιου ορεσίβιου. Αν οι μύθοι και τα λαϊκά παραμύθια είναι τα διαμορφωμένα όνειρα και η φιλοδοξία ενός λαού, θα μπορούσε κανείς να επιθυμεί να ονειρεύεται σαν Έλληνας και να είναι περήφανος να το εκφράζει, γιατί θα ήταν τα αποκαλυπτικά σύμβολα και οι επιθυμίες, που ακόμα προκαλούν το θαυμασμό ενός κόσμου».

Αυτά είχαν στο νου τους οι Κ. Καπελώνης και Στ. Σιόλας όταν ανέβασαν στο θέατρο ένα λαϊκό παραμύθι από την Κω για τα παιδιά. Παίχθηκε δωρεάν σε δημοτικά θέατρα. Εμείς το είδαμε στο Αττικό Άλσος, όπου μεγάλο πλήθος μικρών και μεγάλων το χάρηκαν και το χειροκρότησαν με ενθουσιασμό. Το έργο παίχτηκε στην τοπική διάλεκτο· το θέαμα συμπληρώνεται με παλιά τραγούδια της Κω.

Αлк. Κροτωνιάτης

ΑΣ ΕΥΘΥΜΗΣΟΥΜΕ ΛΙΓΟ**Παιδιά...**

Γι' αυτούς που μεγάλωσαν τα παιδιά τους, αυτό το κείμενο είναι αστείο. Για εκείνους που έχουν μικρά παιδιά, τα οποία πλησιάζουν την ηλικία αυτή, είναι προειδοποίηση. Αυτοί που δεν έχουν ακόμα παιδιά, ας σκεφτούν σοβαρότερα το ζήτημα...

**ΤΙ ΕΧΩ ΜΑΘΕΙ ΑΠΟ ΤΑ
ΠΑΙΔΙΑ ΜΟΥ**

(Το έγραψε μια μητέρα και είναι αλήθεια)

1. Η φωνή ενός τρίχρονου παιδιού μέσα σ' ένα γεμάτο εστιατόριο είναι πιο δυνατή από τη φωνή διακοσίων ενηλίκων.
2. Αν κρεμάσεις το λουρί ενός σκύλου από ένα ανεμιστήρα οροφής, το μοτέρ του δεν έχει τη δύναμη να στριφογυρίζει ένα αγόρι 22 κιλών που φοράει στολή Μπάτμαν και κουκούλα Σούπερμαν.
3. Η σούπερ-κόλλα ό,τι κολλήσει το κολλάει για πάντα.
4. Μερικά κομμάτια LEGO περνάνε από τον οισοφάγο ενός τετράχρονου παιδιού.
5. Το υγρό φρένων μαζί με χλωρίνη κάνει καπνό και μάλιστα πολύ.
6. Οι μεγάλες σακούλες των σκουπιδιών δεν είναι κατάλληλες για αλεξίπτωτα.
7. Τα χαλίκια στο ρεζερβουάρ βενζίνης κάνουν πολύ θόρυβο, όταν οδηγείς αυτοκίνητο.
8. Να κοιτάζετε μέσα στο φούρνο πριν τον ανάψετε. Τα πλαστικά παιχνίδια αντιπαθούν τους φούρνους.
9. Δεν θέλεις να μάθεις τι ήταν εκείνη η οσμή.
10. Για να έρθει η Πυροσβεστική Υπηρεσία χρειάζονται ακριβώς πέντε λεπτά.
11. Ο κάδος του πλυντηρίου γυρίζοντας δεν ζαλίζει τα σκουλήκια της γης. Όμως οι γάτες ζαλίζονται και κάνουν εμετό πολλή ώρα μετά.
12. Ένας εξάχρονος μπορεί να βάλει φωτιά με τσακμακόπετρα, την ώρα που ένα τριανταεξάχρονος λέει ότι αυτά γίνονται μόνο στον κινηματογράφο. Κι ένας μεγεθυντικός φακός μπορεί να προκαλέσει πυρκαϊά ακόμα και μια συννεφιασμένη μέρα.
13. Ζυμώνω κουλουράκια και φούρνος μικροκουμάτων δεν πρέπει να υπάρχουν μέσα στην ίδια πρόταση.

Η Βασιλική Τσελίκα δίπλα σε ένα μνημείο ανορθογραφίας στο Ασβεστοχώρι Θεσσαλονίκης το Μάιο του 2004. Ούτε ο Μποστ ούτε κάποιος που θα το έκανε επίτηδες θα μπορούσε να συγκεντρώσει τόσα λάθη σε λίγες λέξεις.

ΛΕΞΕΙΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ

Λέξεις από κάππα, σημαντικές για τον Δημήτρη Τζίμα

... Βλέπουμε λοιπόν πως το κάππα, σαν γράμμα, έχει...άριστες συστάσεις. Άλλωστε και οι λέξεις καλός, καλή, καλό από κάππα αρχίζουν. Έχω όμως προσέξει –δεν ξέρω από πότε και για ποια αιτία– πως με το γράμμα κάππα αρχίζουν αρκετές λέξεις, που στην καθημερινή τους χρήση πήραν όχι καλή σημασία. Μη θυμώσετε και μην παρεξηγήσετε τις προθέσεις. Ας γελάσουμε και ας παίξουμε λίγο με τις λέξεις. Όχι συνεχώς με τη γροθιά της διαμαρτυρίας ή το συνοφρύωμα του προβληματισμού. Επιτέλους απόκριες έχουμε...

Καρναβάλι λοιπόν και νά το πρώτο κάππα. Θα αρχίζαμε με το κακός, αλλά σ' αντιστάθμισμα έρχονται οι λέξεις καλός και κύριος. Ας συνεχίσουμε με την *κουλτούρα*. Λέξη αξιοσεβάστη κι αξιοζήλευτη. Που την κουρέλιασαν οι *κουλτουριάρηδες*. Με τα παντοειδή *κόμπλεξ* τους (άλλο κάππα). Και της φόρεσαν *κέρατο* (κι άλλο κάππα).

Προχωρούμε στα *κυκλώματα*. Γνωστά σαν μηχανισμοί προβολής ονομάτων και συμφερόντων. Δημιουργήματα της *κάστας* (άλλο κάππα) και της *κλίκας* (κι άλλο κάππα). Στην αποκλειστική τους εξυπηρέτηση και τα *κανάλια* (κι άλλο κάππα) και τα *κύματα* (κι άλλο κάππα) πληροφόρησης της κοινής γνώμης.

Ας δούμε και το *καπέλλο*. Ήταν απλώς ένα συμπλήρωμα της ανθρώπινης αμφίεσης. Για να προστατεύει κι ομορφαίνει το κεφάλι. Σήμερα μας το φορούν, πειθαναγκαστικά, διάφοροι *κερδοσκόποι* (κι άλλο κάππα) και *κομματάρχες* (κι άλλο κάππα). Και το λέμε *καπέλλωμα*.

Φυσικά δεν είναι δυνατό να μας διαφεύγει το *κατεστημένο*. Η μοιραία και φυσική απόληξη πάσης διαμαρτυρίας και διεκδίκησης. Φωνάζεις, φωνάζεις κι αφού με τις φωνές «πιάσεις την καλή» στρογγυλοκάθεσαι και δεν αφήνεις κανένα να σε κουνήσει!

Ας περάσουμε και στην *καπηλεία*. Σήμαινε την πώληση ειδών πρώτης ανάγκης και μάλιστα τροφίμων και ποτών και την απόκτηση κέρδους με απάτη, νοθεία και άλλες παρόμοιες ενέργειες. Σήμερα την εννοούμε σαν την ιδιοτελή εκμετάλλευση κάποιου ευγενούς ιδεώδους. Παλαιότερα είχαμε σε άνθηση την καπηλεία της εθνοκροσύνης. Τώρα οργιάζει η καπηλεία της δημοκρατίας, της ειρήνης και του προοδευτισμού. «Έχει ψωμί» και εξασφαλίζει πολλές ευκαιρίες. Θα συμφωνείτε λοιπόν πως έχουμε καθαρή *κοροϊδία* (άλλο κάππα).

Θα κλείσουμε το χορό του κάππα με το *κίνημα*. Παλιά γνωρίζαμε (δυστυχώς) μόνο τα στρατιωτικά κινήματα. Αργότερα με τον καιρό φούντωσαν το μαζικό κίνημα, το αγροτικό κίνημα, το εργατικό κίνημα, το φοιτητικό κίνημα, το φεμινιστικό κίνημα και άλλα. Οι κορμοί των κινήματων αυτών απλώνουν *κλάδους*, *κλαδιά* (κι άλλο κάππα) και παρακλάδια!

Βέβαια υπάρχουν κι άλλα κάππα. Μπορείτε να τα βρείτε μόνοι σας, αφού εδώ δεν μας παίρνει ο χώρος, και δεν γράφονται. Όμως να μην πάι το μυαλό σας μόνο δε μία κατεύθυνση, αλλά σε όλες!

ΑΝΑΔΡΟΜΕΣ, Δημήτρη Ν. Τζίμα, 2004

«Διαχείριση κρίσεων» του Paulo Coelho (αναδημοσίευση από τον «Ταχυδρόμο»)

Η ΣΤΙΓΜΗ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ

Ο κάτοχος του βραβείου Νόμπελ Ειρήνης, ο Σίμον Πέρες, αφηγήθηκε την ακόλουθη ιστορία:

Ένας ραβίνος συγκέντρωσε τους μαθητές του και τους ρώτησε: Πώς ξέρουμε την ακριβή στιγμή που τελειώνει η νύχτα και αρχίζει η μέρα;

– Όταν μπορούμε να ξεχωρίσουμε από απόσταση ένα αρνί από ένα κουτάβι, είπε ένας νεαρός.

– Όταν μπορούμε να ξεχωρίσουμε από απόσταση μια ελιά από μια συκιά.

– Δεν είναι σωστός αυτός ο ορισμός.

– Τότε ποια είναι η απάντηση; ρώτησαν τα παιδιά.

Και ο ραβίνος είπε:

– Όταν πλησιάσει ένας ξένος, τον μπερδέψουμε με τον αδελφό μας και εξαφανιστούν οι συγκρούσεις, τότε έχει τελειώσει η νύχτα και αρχίζει η μέρα.

Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ ΤΗΣ ΑΚΜΠΑΡ

Ο αυτοκράτορας της Άκμπαρ διέκοψε το κυνήγι του στο δάσος, γονάτισε και άρχισε την απογευματινή του προσευχή. Τη στιγμή εκείνη μια χωρική, που έτρεχε στο δάσος ψάχνοντας να βρει τον άντρα της, σκόνταψε στο γονατισμένο αυτοκράτορα. Τον προσπέρασε χωρίς να ζητήσει συγγνώμη. Ο αυτοκράτορας της Άκμπαρ ενοχλήθηκε, αλλά, σαν καλός μουσουλμάνος δεν διέκοψε αυτό που έκανε.

Μισή ώρα αργότερα, ενώ η χωρική επέστρεφε χαρούμενη με τον άντρα της, τη συνέλαβαν και την οδήγησαν στην Άκμπαρ.

– Δώσε μου εξηγήσεις για την ασεβή συμπεριφορά σου, ειδάλλως θα καταδικαστείς! βροντοφώναξε ο Αυτοκράτορας.

– Σκεφτόμουν τόσο έντονα τον άντρα μου, που δεν είδα τίποτα. Η μεγαλειότητά σας σκεφτόταν κάποιον πολύ πιο σημαντικό από τον άντρα μου. Πώς με είδατε λοιπόν;

Όπως είπε ο ίδιος αργότερα σε φίλο, μια απλή χωρική του είχε διδάξει το νόημα της προσευχής.

Η σελίδα της Ξένιας – επιμελείται η Σίρλεϋ Σώντερς

Θα μιλήσω για τους εξής λόγους:

1. Για να αναγνωρίσω την καλοσύνη, το θάρρος, τις προσπάθειες και τις αρετές κάποιου άλλου.
2. Για να βοηθήσω και να ενθαρρύνω· ειδικά να ενθαρρύνω εκείνους, που προσπάθησαν να φτάσουν τ' άστρα και δεν τα κατάφεραν να τα φτάσουν... αυτή τη φορά!
3. Για να πω σ' αγαπώ ... με τον κατάλληλο κάθε φορά τρόπο.
4. Όταν το υπαγορεύει η συνείδησή μου ή η διαίσθηση. Πόσες φορές δεν βρεθήκαμε σ' ένα βουβό δωμάτιο, όπου υπάρχει κάτι που κραυγάζει ότι πρέπει να το πει κάποιος;
5. Για να μοιραστώ τη θλίψη ή την αγωνία ενός έμπιστου φιλικού προσώπου.
6. Για να ζητήσω βοήθεια, όταν αυτό είναι δύσκολο.
7. Για να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη δημιουργικών χώρων εργασίας, όπου τιμώνται όλοι: η διοίκηση, το προσωπικό, οι πελάτες.
8. Για να αναγνωρίσω κάποιο λάθος μου και να ζητήσω συγγνώμη. Όσο πιο δύσκολη είναι η αίτηση συγγνώμης, τόσο πιο μεγάλη είναι η ανάγκη να το πούμε και τόσο πιο πολύ μας ανεβάζει.
9. Για να προσπαθήσω να βρω ποιοι είναι η «ομάδα των δέκα» δικών μου. Αυτοί είναι που πάντα με ενθαρρύνουν και με υποστηρίζουν, που με κάνουν να γελάω και ανταποκρίνομαι στα αισθήματά τους. Αυτούς τους αγαπώ πιο πολύ απ' όλους.
10. Για να σκορπίσω χαρά.

Thomas Gordy

Ρητά που κρύβουν κάποιο πνεύμα

Μέση ηλικία είναι όταν σου λέει να μην τρέχεις ο γιατρός κι όχι ο τροχονόμος.

Το καθαρό γραφείο είναι ένδειξη ότι υπάρχει ένα παραγεμισμένο συρτάρι.

Ότιδήποτε αξίζει να το πάρεις σοβαρά, αξίζει και να το πάρεις στα αστεία.

Καλύτερα να καταλαβαίνεις λίγα παρά να παρεξηγείς πολλά.

Το να μείνω μόνος με τη συνείδησή μου είναι αρκετή καταδίκη για μένα.

Όταν γερνάς, η έλλειψη σφρίγγους φαίνεται λανθασμένα σαν υπομονή.

Το μυστικό της επιτυχίας είναι να ξέρεις κάτι που δεν ξέρει κανείς άλλος.

Δεν είναι οπτική απάτη. Απλώς έτσι μας φαίνεται.

Επιγραφή σε προφυλακτήρα: Συγγνώμη που οδηγώ τόσο κοντά μπροστά σου.

Κανείς δεν γίνεται πραγματικά κουτός, εκτός αν σταματήσει να ρωτάει.

Οι άνθρωποι ποτέ δεν ενηλικιώνονται. Απλώς μαθαίνουν πώς να φέρονται δημοσίως.

Οι μισοί άνθρωποι στον κόσμο δεν πρόκειται να καταλάβουν τους άλλους μισούς και δεν έχει σημασία εσύ σε ποιο μισό βρίσκεσαι.

Ανακάλυψα ποιο είναι το πρόβλημα με το δημόσιο χρέος. Οι πιο πολλοί από μας δουλεύουμε πέντε μέρες την εβδομάδα και το Δημόσιο δαπανά εφτά μέρες.

Θα έχεις προσέξει ότι η χελώνα προχωράει μόνο όταν βγάζει έξω το λαιμό της.

Δεν ξέρω αν είναι καλό, αλλά αισθάνομαι πλούσιος στο μαγαζί που όλα πουλιούνται ένα ευρώ.

Ότιδήποτε δεν είναι καρφωμένο και κινείται, είναι παιχνίδι για μια γάτα.

Στο καζίνο βλέπεις πάρα πολύ κόσμο, γιατί δεν έχουν λεφτά για το εισιτήριο της επιστροφής.

Το είπαν και εννοούσαν κάτι

Η συνείδηση μας προειδοποιεί φιλικά πριν μας τιμωρήσει σαν δικαστής.

– King Stanislas I

Θεολογία: αυτή η τρέλλα που έγινε σύστημα και προσπαθεί να μαζέψει την πληρότητα του Θεού σε μια συνταγή και μια ιδεολογία.

– Rabbi Joel Blau, 1924

Η κατανόηση αναπτύσσεται ακολουθώντας μάλλον ελικοειδή ανοδική πορεία, παρά ευθεία γραμμή.

– Joan Field

Αν δεν πιστεύεις αυτά που σου λένε, πίστεψε αυτά που βλέπεις. Είμαστε θαύματα!

Σ' αγαπώ, σε μισώ (συγκρούσεις και συνεργασία)

της Wendy Betterini <http://www.wingsfortheheart.com>

Είναι κάποτε πολύ απογοητευτικό να έχουμε διαφωνίες με τους αγαπημένους μας. Είμαστε διαφορετικοί και είναι αναπόφευκτο να διαφωνούμε καμιά φορά με κάποιον ή να διαφωνεί κάποιος μαζί μας. Εντούτοις ακόμα κι η πιο μικρή διαφωνία μπορεί να εξελιχθεί σε άγριο πόλεμο, αν το κάθε μέρος προσπαθεί να έχει δίκιο. Θυμώνουμε και απογοητευόμαστε, όταν οι άλλοι δεν βλέπουν την άποψή μας και θυμώνουμε κι όταν εμείς δεν βλέπουμε τη δική τους άποψη.

Ο σύζυγός μου κι εγώ είχαμε πρόσφατα αυτό ακριβώς το είδος διαφωνίας. Πηγαίναμε σε ένα πίκνικ και ήταν δύσκολο να παρκάρουμε. Καθώς επιχειρούσα να χώσω το αυτοκίνητο σε διάφορα σημεία, ο άντρας μου μού φώναζε από το κάθισμά του ότι δεν μπορούσα να το βάλω εκεί και φώναζε όλο και πιο δυνατά και εγώ θύμωνα όλο και περισσότερο. Την ώρα που βρήκαμε κάπου να παρκάρουμε είμαστε στ' αλήθεια εχθροί φωνάζοντας ο ένας στον άλλο και πολύ αναστατωμένοι. Κι όλα αυτά για ένα κουτό σημείο για παρκάρισμα!

Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες διαφωνίες, αν το δούμε από πιο κοντά θα καταλάβουμε ποιος ήταν ο πραγματικός καυγάς. Εγώ προσπαθούσα να λύσω το πρόβλημα και εκείνος διαφωνούσε με τις λύσεις μου. Αντί να μιλάμε ήρεμα και να προσπαθούμε να βρούμε μαζί μια λύση, εγώ θύμωνα επειδή κάθε φορά που δοκίμαζα μια λύση, μού έλεγε ότι δεν ήταν καλή. Εγώ απογοητευόμουν όλο και πιο πολύ, γιατί δεν με βοήθούσε να βρω ένα μέρος να παρκάρω, αλλά μόνο μού έλεγε ότι οι επιλογές μου δεν ήταν καλές. Εκείνος απογοητευόταν, επειδή εγώ συνέχιζα να θέλω να παρκάρω σε σημεία, που εκείνος πίστευε ότι ήταν ακατάλληλα, αλλά δεν έβλεπε άλλα σημεία που ήταν κατάλληλα.

Στα δεκαπέντε και πλέον χρόνια που έχω να κάνω με πελάτες, έμαθα ότι οι άνθρωποι θέλουν να τους ακούσεις και να τους καταλάβεις. Ακόμα κι όταν δεν μπορούσα να λύσω το πρόβλημα που είχαν, και μόνο το να τους εκφράσω την κατανόηση και τη συμπάθεια μου ήταν συχνά αρκετό, για να τους ηρεμήσει και να κατευνάσει το θυμό τους. Στις προσωπικές μας σχέσεις τα πράγματα δεν είναι διαφορετικά. Ο καθένας θέλει να αισθανθεί πως τον κατάλαβαν, πως αναγνώρισαν τη θέση του, ότι ξέρουν γι' αυτόν «από πού κι ως πού». Πώς λοιπόν θα εφαρμόσουμε τα παραπάνω στις διαφωνίες με τα αγαπητά μας πρόσωπα;

Στη δουλειά με τους πελάτες, έχουμε διδαχθεί την «έμπρακτη ακρόαση». Αυτό σημαίνει ν' ακούμε αυτό που *πραγματικά* απασχολεί τον πελάτη, που ίσως το έχει εκφράσει και ίσως δεν το έχει εκφράσει με λόγια. Ο τόνος της φωνής, το συναίσθημα και η γλώσσα του σώματος μπορούν να γίνουν ενδείξεις του νοήματος πίσω από τα λόγια. Αν είχα εφαρμόσει την «έμπρακτη ακρόαση» την ημέρα του πίκνικ, θα είχα καταλάβει ότι ο άντρας μου φοβόταν ότι θα παίρναμε κλήση για παράνομο παρκάρισμα (αυτό μου το είπε αργότερα όταν ηρεμήσαμε). Αντίθετα υπέθεσα ότι απλώς ήταν δύσκολος και κατέληξε να έχουμε γερό καυγά για κάτι γελοίο. Βλέπω ότι χρειάζεται να εφαρμόζω την «έμπρακτη ακρόαση» πιο συχνά! ;-)

Δοκίμασε την «έμπρακτη ακρόαση» στις σχέσεις σου. Αν ένα αγαπητό πρόσωπο αρχίσει να μαλώνει μαζί σου για κάτι, προσπάθησε να διακρίνεις το μήνυμα πίσω από το λόγια του. Ποιος είναι ο πραγματικός λόγος που αναστατώνεται; Ρώτα, για να φτάσεις στην καρδιά του θέματος. «Για παράδειγμα μπορούσα τότε εγώ να είχα ρωτήσει τον άντρα μου «Για ποιο λόγο νομίζεις ότι δεν είναι καλό μέρος αυτό για παρκάρισμα;» ή «Πού λες εσύ να παρκάρουμε;»

Επίσης η «έμπρακτη ακρόαση» μπορεί να εφαρμοσθεί στον ίδιο τον εαυτό μας. Αν κάτι σε ερεθίζει, ρώτα τον εαυτό σου τι ακριβώς σ' ερεθίζει και γιατί. Φτάσε στον πυρήνα αυτού που πραγματικά σ' ενοχλεί κι αυτό θα βοηθήσει να εκφράσεις πιο σωστά τις ανησυχίες σου στους άλλους, παρά να εκραγείς από θυμό και απογοήτευση.

Βοηθάει επίσης να μην αφήνουμε τα συναισθήματα μας να μας ελέγχουν. Πολύ συχνά αντιδρούμε στο θυμό με πιο πολύ θυμό, στο σαρκασμό με περισσότερο σαρκασμό. Εγώ το κάνω! Όμως αυτό επιβαρύνει το πρόβλημα και τα κάνει όλα χειρότερα. Αν κάνουμε ένα βήμα πίσω και συγκεντρωθούμε, θα μπορέσουμε να δούμε την κατάσταση ήρεμα και να χειρισθούμε τον πυρήνα του θέματος παρά ν' αναστατωνόμαστε.

Οι πιο πολλές διαφωνίες είναι απλώς παρεξηγήσεις. Οι άνθρωποι έχουν τον ίδιο σκοπό στο νου τους, αλλά κι ένα διαφορετικό τρόπο να προσεγγίσουν το σκοπό αυτό. Είναι δυνατό να συνεργαστούν και να είναι όλοι ευχαριστημένοι από το αποτέλεσμα, αλλά αυτό θέλει προσπάθεια, υπομονή και συμβιβαστικό πνεύμα.

Η σελίδα του Τάσου Οικονόμου

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιος Θεσσαλός ήρωας αποβιβάστηκε πρώτος από τους Αχαιούς στην Τροία και βρήκε τον θάνατο;
2. Ποια είναι τα τέσσερα μέρη του άνθους;
3. Τι αποκαλείται φούγκα στη μουσική;
4. Πού κατοικεί ο Σέρλοκ Χολμς;
5. Ποια όπερα του Βέρντι αναφέρεται στο Ναβουχοδονόσορα;
6. Ποια ταινία έχει το ρεκόρ υποψηφιότητων Όσκαρ;
7. Ποιον ήρωα των κόμικς δημιούργησε ο Έλζη Κρίσελνερ Σήγκαρ στην σειρά Θιμπλ Θίατερ το 1929;
8. Ποιος ήταν ο πρώτος διευθυντής της Εθνικής Πινακοθήκης το 1900-1918;
9. Πόσα πλευρά έχει ο άνθρωπος;
10. Ο πρώτος ύπατος αρμοστής των Ιονίων Νήσων (1816-1824);
11. Πού εκβάλλει ο Γαλλικός ποταμός;
12. Πώς είναι κοινώς γνωστό το πυκνό διάλυμα θειικού οξέος;
13. Ποιος από τους τρεις ιεράρχες δεν έγινε αρχιεπίσκοπος/πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως;
14. Ποιος είπε «πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος»;
15. Ποια είναι η ηρωική συμφωνία του Μπετόβεν (γραμμένη για το Ναπολέοντα);
16. Πώς πέθανε ο φιλικός Νικόλαος Γαλάτης;
17. Πώς λέγεται η ευθεία που ενώνει δύο σημεία μιας καμπύλης;
18. Με ποια ρωμαϊκή θεά αντιστοιχούσε η Αθηνά;
19. Ποια είναι τα σημεία αλλοίωσης στη μουσική;
20. Πόσες φορές τον χρόνο γίνεται η λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου;

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΠΑΛΙΟ, ΑΛΛΑ ΚΑΛΟ

Είναι ένα κινεζάκι, ένα αμερικανάκι, και ένα ελληνόπουλο και συζητάνε. Λέει λοιπόν το κινεζάκι: "Καλά, μιλάμε, ο πατέρας μου δουλεύει 100 χιλιόμετρα μακριά από το σπίτι μας, αλλά με το καινούριο τραίνο 3:00 σχολάει και 3:30 το τραπέζι είναι στρωμένο!" "Καλό", λέει το αμερικανάκι, «αλλά εμένα ο πατέρας μου δουλεύει στη NASA,

ξέρετε, και με τον καινούριο πύραυλο, δουλεύει στο φεγγάρι. Στις 3:00 σχολάει, στις 3:30 το τραπέζι είναι στρωμένο!". "Τι μου λέτε ρε", λέει το ελληνόπουλο". "Εμένα ο πατέρας μου είναι δημόσιος υπάλληλος. Σχολάει στις 3:00 και στις 2:30 έχουμε ήδη φάει".

Λύση του Προβλήματος αριθ. 11 (Αγώνας Δρόμου)

Θα κερδίσει πάλι η Μαρία. Αυτό είναι εύκολα αντιληπτό, αν σκεφτεί κανείς ότι ξεκινώντας 5 μέτρα πιο πίσω η Μαρία, όταν θα έχει διανύσει 100 μέτρα (από τα 105 που θα πρέπει συνολικά να τρέξει τώρα), η Άννα θα βρίσκεται στο 95ο μέτρο της διαδρομής της, θα βρεθούν δηλαδή και οι δύο δίπλα δίπλα. Στα υπόλοιπα όμως 5 τελευταία μέτρα ως τον τερματισμό η Μαρία ως πιο γρήγορη θα αφήσει πίσω της την Άννα κατά 0,25 μέτρα.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

στις διπλανές ερωτήσεις

1. Ο Πρωτεσίλαος.
2. Πέταλα, σέπαλα (κάλυκας), στήμονες (άρρενα όργανα), ύπερος (θήλυ όργανο).
3. Η διαδοχική ανάπτυξη του ίδιου θέματος από διαφορετικές φωνές ή όργανα.
4. Στην Μπέικερ Στριτ, 221 Β.
5. Ναμπούκο («Ναβουχοδονόσορ») το 1842.
6. All about Eve, 14 υποψηφιότητες.
7. Τον Ποπάου.
8. Ο Γεώργιος Ιακωβίδης.
9. 12 ζεύγη.
10. Ο Σερ Τόμας Μαίτλαντ.
11. Στον Θερμαϊκό κόλπο (χρυσοφόρος, εκεί έγιναν δύο νικηφόρες μάχες κατά τους Βαλκανικούς πολέμους).
12. Βιτριόλι.
13. Ο Μέγας Βασίλειος (Καισάρειας).
14. Ο σοφιστής Πρωταγόρας.
15. Η τρίτη.
16. Δολοφονήθηκε από άλλους φιλικούς.
17. Χορδή.
18. Με τη Μινέρβα.
19. Η δίεση, η ύφεση και η αναίρεση (αλλοιώνουν την οξύτητα των φυσικών φθόγγων)
20. Δέκα: τις 5 πρώτες Κυριακές των νηστειών, την Πρωτοχρονιά, την παραμονή των Χριστουγέννων και των Θεοφαιών, τη Μεγάλη Πέμπτη και το Μέγα Σάββατο.

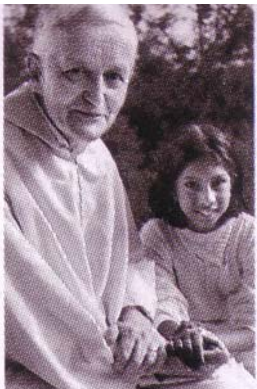
ΝΕΑ ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ, ΑΛΛ' ΟΧΙ ΑΣΗΜΑΝΤΑ

Ο διάσημος **Υγκμαρ Μπέργκμαν** ζει απόμονωμένος στο νησί Φάρο της Βαλτικής και οι επαφές του είναι τηλεφωνικές. Προ είκοσι ετών, όταν είχε γυρίσει το έργο «Φάνυ και Αλέξανδρος» είχε δηλώσει παραίτηση από σκηνοθέτης. Τώρα γύρισε το «Σαραμπάντ» ξαφνικά, (μόνο σε ψηφιακό βίντεο), ένα έργο που δείχνει τις σχέσεις πατέρα και γιού.

Όταν κάποτε ο Μπέργκμαν είχε μαλώσει το γιο του λέγοντας ότι δεν είναι καλός πατέρας, εκείνος του απάντησε: «Κακός πατέρας; Εσύ δεν υπήρξες ποτέ διόλου πατέρας». Ο διάλογος επαναλαμβάνεται στην ταινία, που έχει όλη την ειλικρίνεια και το ξεγύμνωμα της προσωπικής ζωής του Μπέργκμαν, όπως ακριβώς οι προηγούμενες σημαντικές ταινίες του είναι εξομολογήσεις του εαυτού του και ψυχανάλυση των γονέων του και άλλων οικείων προσώπων.

Οι ταινίες του Υγκμαρ Μπέργκμαν αποτελούν μάθημα κινηματογράφου, ακόμα κι όταν είναι τολμηρές και απελτισμένες. Το 1955 προβλήθηκε κι αγαπήθηκε η ταινία «Χαμόγελα καλοκαιρινής νύχτας», το 1957 η «Εβδομη Σφραγίδα», το 1966 η «Περσόνα» (με την Λιβ Ούλμαν σε ρόλο μουγγής κοπέλας), το 1973 οι «Σκηές από ένα γάμο». Στην Ελλάδα είχαν προβληθεί επίσης η «Σιωπή», η «Ντροπή» (δυνατή ανάλυση της κατάντιας, όπου οδηγεί το συμφέρον και ο κίνδυνος έναν «πνευματικό άνθρωπο») και άλλες ταινίες.

Σκοτώθηκε σε ηλικία 90 ετών από μια ψυχοπαθή γυναίκα ο **αδελφός Ροζέ**, οικουμενικός θεολόγος, που είχε ελκύσει δεκάδες χιλιάδων νέων στο πνευματικό κέντρο, που είχε ιδρύσει στο Ταϊζέ της Γαλλίας. Είχε ιδρύσει το

1940 μια μοναστική κοινότητα, η οποία τελικά περιλάμβανε λουθηρανούς, αγγλικανούς και καθολικούς μοναχούς, που συμμερίζονταν την αποστολή να ενωθούν όλοι οι Χριστιανοί. Ακόμα κι ο Πάπας Ιωάννης Παύλος παρακινήθηκε να επισκεφτεί αυτό το κέντρο και είχε πει: «Περνά κανείς από το Ταϊζέ όπως θα περνούσε από μια πηγή υδάτων».

1940 μια μοναστική κοινότητα, η οποία τελικά περιλάμβανε λουθηρανούς, αγγλικανούς και καθολικούς μοναχούς, που συμμερίζονταν την αποστολή να ενωθούν όλοι οι Χριστιανοί. Ακόμα κι ο Πάπας Ιωάννης Παύλος παρακινήθηκε να επισκεφτεί αυτό το κέντρο και είχε πει: «Περνά κανείς από το Ταϊζέ όπως θα περνούσε από μια πηγή υδάτων».

Ο Πρόεδρος-δικτάτορας του Τουρκμενιστάν Σαπαρμουράτ Νιγιάζοφ απαγόρευσε την μετάδοση μουσικής από δίσκους ή κασέτες σε δημόσιους χώρους. Σκοπός του είναι να ανακόψει την πλημμύρα της ξένης επιρροής στο Τουρκμενιστάν. Ο ίδιος ηγέτης έδωσε νέα ονόματα σε δύο μήνες: Ο Ιανουάριος και ο Απρίλιος θα έχουν τώρα το όνομα του δικτάτορα και της μητέρας του!

Ο **Χίλαρντ Λίστερ** είναι ο πρώτος τετραπληγικός που διέσχισε τη Μάγνη μόνος με ιστιοφόρο. Ο Λίστερ οδηγούσε το ειδικά κατασκευασμένο πλοίο του με δύο σωληνάκια που είχε στο στόμα του. Φυσώντας και ρουφώντας έδινε κατεύθυνση στα πανιά και στο τιμόνι. Ο διάπλους κράτησε έξι ώρες και 13 λεπτά και αποτελεί ρεκόρ διάρκειας πλεύσεως τετραπληγικού χωρίς άλλο επιβάτη.

Μεταδόθηκε στην τηλεόραση μια συναυλία στη Ραμάλα της Παλαιστίνης, κατά τη διάρκεια της οποίας ο εβραϊός μαέστρος **Ντάνιελ Μπάρνμπόιμ** (και διάσημος πιανίστας) μίλησε και είπε ότι υπάρχουν δύο λαοί που ζουν στην περιοχή εκείνη. Και ότι και οι δύο αυτοί λαοί, ο εβραϊκός και ο παλαιστινιακός, έχουν πολύ σοβαρούς ιστορικούς και φιλοσοφικούς δεσμούς με τη γεωγραφική αυτή περιοχή και δεν μπορούν να παραιτηθούν. Ότι δεν υπάρχει στρατιωτική λύση του προβλήματος· άρα είτε οι δύο λαοί θ' αλληλοσκοτωθούν είτε θα μάθουν να ζουν μαζί στην ίδια περιοχή. Για την ορχήστρα East West Divan, που διηύθυνε, την οποία ίδρυσε μαζί με τον φίλο του, τον εκλιπόντα Παλαιστίνιο επιστήμονα **Εδουάρδο Σαϊντ**, είπε ότι αποτελείται από μουσικούς, που κατάγονται από την Παλαιστίνη, το Ισραήλ, το Λίβανο, τη Συρία, την Αίγυπτο και την Ισπανία. Όλοι οι μουσικοί έχουν μάθει να ακούνε και την άποψη του άλλου, γι' αυτό έχουν πάρει την ονομασία «ορχήστρα της ειρήνης». Τα λόγια του χειροκροτήθηκαν από όλους τους μουσικούς, για να δείξουν ότι συμφωνούν μαζί του.

Κατά τη διάρκεια της ίδιας συναυλίας η χήρα του καθηγητή Εδουάρδου Σαϊντ διάβασε ένα κείμενο του συζύγου της, στο οποίο εκφράζονται οι ίδιες ειρηνόφιλες και συμφιλιοτικές απόψεις, που άλλωστε εκπορεύονται από την ουσία των μονοθεϊστικών θρησκειών.

Πήγα, είδα, άκουσα, διάβασα και νομίζω...

Μπορεί το άρθρο της δημοσιογράφου Karen Armstrong, που αναδημοσιεύεται στην πρώτη σελίδα του τεύχους αυτού να μυρίζει σκεπτικισμό και συγκρητισμό θρησκευτών (comprehensiveness): μπορεί οι περισσότεροι αναγνώστες, όταν διαβάσουν την παράλληλη με την Αγία Γραφή μνεία του Κορανίου και των ιερών βιβλίων του Ιουδαϊσμού, να ενοχληθούν. Αλλά νομίζω ότι η αναδημοσίευση δικαιώνεται από τον καθαρό και πειστικό τρόπο, με τον οποίο η αγγλίδα δημοσιογράφος αναπτύσσει το πώς πρέπει να διαβάζονται και να ερμηνεύονται οι Γραφές από όλους: ως σύνολο, μέσα στην κατάλληλη ατμόσφαιρα και παράλληλα με αγώνα για ένα ανώτερο τρόπο ζωής. Άλλωστε «το γράμμα αποκτείνει, το δε πνεύμα ζωοποιεί».

Η κυρία Φιλιά Χαϊδεμένου, η γνωστή από τις τηλεοπτικές αφηγήσεις της, από τη βράβεισή της στην Ακαδημία Αθηνών και από το Μικρασιατικό Μουσείο που ίδρυσε και διευθύνει στη Νέα Φιλαδέλφεια, η γιαγιά από τα Βουρλά, που έζησε σε τρεις αιώνες, εξέδωσε τις μαγνητοφωνημένες αφηγήσεις της σε βιβλίο με τίτλο «*Τρεις αιώνες μια ζωή*», (Εκδόσεις Λιβάνη).

Φιλιά Χαϊδεμένου, γενν. 1899

Μίλησαν και πάλι, όπως κάθε Αύγουστο –και Έλληνες και Τούρκοι–, για τη Μικρασιατική Καταστροφή και την τρομοκρατία κατά των Ελλήνων. Σημαντική είναι και η μαρτυρία της Κας Φιλιάς για τα γεγονότα στη Μικρά Ασία, την ήρεμη ζωή, αλλά και όλες τις εγκληματικές ενέργειες πριν και μετά από την Καταστροφή, με ακρίβεια, χωρίς μίσος και με ανωτερότητα. Από το βιβλίο της (που αξίζει να το διαβάσεις παρά τις φρικτές ωμότητες των Τούρκων που περιέχει), αναδημοσιεύονται στο τεύχος αυτό δύο αποσπάσματα για την Κατοχή, όπως τα έζησε και τα θυμάται η ίδια – από την Αθήνα και τη Μακεδονία.

Ο Δημήτρης Νικ. Τζίμας είναι επίτιμος Δικηγόρος, Πρόεδρος των εν Αθήναις Αθρινιωτών και υπεύθυνος του περιοδικού «*Ρίζα Αθρινιωτών*». Επειδή άρχισα και

τέλειωσα την ιατρική μου καριέρα στην Αιτωλοακαρνανία, είχε την καλοσύνη να μου χαρίσει το βιβλίο του «*Αναδρομές*». Πρόκειται για χρονογραφήματα που δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα «*Αναζήτηση*» της Ν. Φιλαδέλφειας και σε περιοδικά. Το χρονογράφημα είναι πια δυστυχώς σπάνιο είδος. Στο «*Γράμμα*» αυτό δημοσιεύονται τώρα λέξεις σημαντικές για τον Δημήτρη Τζίμα, παρμένες από το χρονογράφημα «*Κάππα*», μέσα από το βιβλίο του. Όπως και σε όλα τα άλλα χρονογραφήματά του, φαίνεται και σ' αυτό του το γραπτό η ανησυχία του για τη νεολαία, για τη γλώσσα μας, για το «*πού πάμε*» σαν λαός, και η αγάπη του γι' αυτό τον τόπο –και όχι μόνο για την ιδιαίτερη πατρίδα του το Αγρίνιο.

Η Ρούλα Τσελίκια, εξαδέλφη και συνταξιούχος οδοντίατρος, μου έστειλε μία ωραία φωτογραφία του Αγίου Όρους,

που είχε δημοσιεύσει ο επαγγελματίας φωτογράφος Μπουασονά, και μερικά ρητά που είχε αποθησαυρίσει εκείνη κατά καιρούς, όπως αυτά:

Αν δεν μπορείς να τους πείσεις, μέρδεψέ τους.

– Χάρυ Τρούμαν

Το βρίσιμο είναι ο συμβιβασμός μεταξύ του να το βάλεις στα πόδια και του να πιασθείς στα χέρια.

– Finley Dune, αμερικανός συγγραφέας

Χωρίς κυβέρνηση μια χώρα καταρρέει αμέσως. Με κυβέρνηση χρειάζεται περισσότερο καιρό.

– Cullen Hightower

Ο άνθρωπος που σκέφτεται υπερβολικά τους πρόγόνους του είναι σαν την πατάτα. Το σημαντικότερο μέρος της βρίσκεται κάτω από το έδαφος.

Ποτέ δεν ξεχνώ ένα πρόσωπο, αλλά στην περίπτωση σας θα κάνω μια εξαίρεση.

– Grucho Marx

Έπεται συνέχεια.

M. T.